

Peyami Safa'ya Göre Türk Dili (Türkçenin Sorunları / zm nerileri)

Yusuf AKÇAY*

zet: Bu makalede, Peyami Safa'nın Türkçenin belli başlı sorunları ve bu sorunların çözümüyle ilgili olarak ortaya koyduğu düşünceleri belirtilmeye çalışılmıştır. Amacımız Peyami Safa'nın düşüncelerinden hareketle, Türkçenin hemen her devirde aynı sorunlarla karşılaştığını ve bu sorunların çözümünde doğru ve kararlı adımların atılması gerektiği fikrini yeniden anımsatmaktır. Dolayısıyla söz konusu satırlar, okuyucunun zihninde toplumun bütün bireyelerine bir Türkçe bilinci kazandırma fikrini hatırlattığı ölçüde anlamlı olacaktır.

Anahtar Kelimeler : Peyami Safa, Türkçe bilinci, Türkçenin sorunları, çözüm nerileri

Peyami Safa's Perspective of Turkish Language (Problems and Solutions for Turkish)

Abstract: In this article, Peyami Safa's ideas about Turkish language, problems of it and his solutions for these problems discussed. By moving from the ideas of Peyami Safa, we aimed to remind that Turkish language faces the same problems in every era and to solve these problems it is necessary to act determinedly and truly. So this article will be meaningful if it make readers think that every individual of Turkish society should have Turkish language consciousness.

Key Words: Peyami Safa, problems of Turkish, proposals of solutions for problems of Turkish language, Turkish language consciousness.

* Arř. Gör, Dmlpınar Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

GİRİŞ

Türk düşüncesinin önemli isimlerinden biri olan Peyami Safa, hemen her meselede fikirlerini ifade etmekten kaçınmamıştır. Bu yüzden onun Türk edebiyatının en verimli yazarlarından biri olduğu muhakkaktır. Peyami Safa'nın üzerinde titizlikle durduğu konulardan biri de Türkçe'dir. Yazılarında Türk dilinin hem güncel sorunlarına hem de ileriki dönemlerde sıkıntı yaratabilecek noktalarına temas eden Peyami Safa, söz konusu problemlerin çözüm yollarını da göstermek suretiyle dili bir çıkmaza sokan zihniyete doğrudan doğruya tavrı almıştır. Çalışmamızda Peyami Safa'nın Türkçe hususundaki görüşlerini ifade ederken aynı zamanda bir devrin iki farklı zihniyet dünyası da kendiliğinden ortaya çıkmış olmaktadır. Hiç şüphesiz bu durum Cumhuriyet döneminde Türkçenin geçirdiği süreci doğru okumamızda bize yardımcı olacaktır.

TÜRK DİLİNİN SORUNLARI

Türk Dilinde Sadeleşme Hareketleri

Peyami Safa'nın özellikle Genç Kalemler ile sistemleşen sadeleşme hareketine cephe aldığı görüyoruz. “*Lisân için, fikrin fedâ edilemeyeceği*” kanaatinde olan Safa, lisânı sadeleştirmek için basit fikirlerin sınırlı lügati içinde bocalamayı gericilik olarak -kendi ifadesiyle söyleyelim- “tereddi” olarak nitelendirir ve bu yüzden Genç Kalemler'in önemli isimlerinden Ömer Seyfettin'i tenkit eder. Safa'ya göre Ömer Seyfettin'in eserlerinde “*muğlak bir ruh tahliline rastlayamadığımız gibi, sadelik fikri onda basitliğe dönmüştür.*” Safa (1932a)

Yeni Lisan Hareketi ve Genç Kalemler'e karşı olduğunu her fırsatta dile getiren Peyami Safa, Genç Kalemler'in konuşma dilini yazı diline yaklaştırma gayesini de eleştirir. Safa'ya göre yazı dilinin her şubesi bir uzmanlığın ifadesidir. Bu anlamda ihtisas derinleştikçe konuşma diliyle yazı dili arasındaki farklılık da artmaktadır. Yine Peyami Safa, konuşma dilinin yazı dilinden ayrılması gerektiğini, konuşurken mimik ve jest yardımlarının birçok kelimeyi tasarruf ettirmesinden hareketle izah eder. Fakat yazı dilinde böyle bir kolaylık yoktur. Bu bakımdan Safa'ya göre Genç Kalemler'in böylesine bir gaye edinmeleri anlamsızdır. Safa (1946) Öte yandan konuşma dili ortak/müşterek bir dildir. İlim dili ise özeldir. İlim dili prezisyon ister; fakat halk dili bundan mahrumdur. Safa (1999, s.193)

Türk Dili ve Yabancı Kelimeler

Peyami Safa'ya göre hiçbir dil, "öz", "sâfiyet" hâlinde değildir. Çünkü evrensel münasebetler dil üzerinde etki ve tesir sahibidir. Safa (1932b) Bu anlamda her dil başka dillerin terkibidir. Bu yüzden "öztürkçe" talebinde bulunanlar "itidâli" olmak zorundadır. Safa (1958a)

Peyami Safa'nın kelime alışverişindeki temel prensibi, bu alışverişin bir realite olduğu ve buna karşı koymanın mümkün olmadığı şeklindedir. Safa, yabancı dillerden kelime almanın kaçınılmaz olduğunu söylemekle birlikte kâide -tamlamalar, terkipler gibi- alınmasına karşı çıkar. "*Bütün müstakil milletler (bütün!) birbirlerinden kelime alabilirler; fakat hiçbir müstakil millet (hiçbir!) ihtiyacı yoksa kâide alamaz.*" Safa (1999, s.35) Bu yüzden Safa'ya göre üzerinde durulması gereken esas nokta kâide alışverişidir. Çünkü bu, kültür emperyalizminin en sinsi ve en tehlikeli şeklidir ki dili temelinden sarsar. Safa'ya göre "*Bir yabancı dilin emrinde kalmakla bir yabancı orduya köle olmak arasında fark yoktur.*" Safa (1938a)

Safa'ya göre dilimize giren her kelime, lügatimize alınmamalıdır. Evvela onun bizimle aynileşmesi, bizim malımız olması gerekir. "*Tebâsını değiştiren her yabancı Türk olamayacağı gibi, imlâsını değiştiren her kelime de kolayca Türk lügatinde yer alamaz.*" Safa (1939a)

Yabancı kelimeler karşısındaki tutumumuz her şeyden önce bakış açısıyla ilgili bir problemdir. Bu problemin temelinde ise Peyami Safa'nın "*Yunus Emre'nin dilini anlamayan Türk münevverlerinin kafasında Voltaire'in Fransızcası hâla saltanat sürüyor.*" şeklinde ifade ettiği bir dil bilinci yoksunluğu vardır. Safa (1999, s.13) Aslolan kendi diline, düşmanca ve tepeden değil, dostça bakmaktır. Çünkü ortak bir Türkçe bilinci etrafında oluşturulacak olan ittifak, diğer küçük meselelerin çözümünü de kolaylaştıracaktır. Bu yüzden dilimize giren mefhumlar, Peyami Safa'nın ifadesiyle Türk dilinden önce Türk düşüncesine mâl edilmelidir. Kendisinin de söylediği gibi "*dil, düşüncenin ifade vasıtasıdır*" ve "*en büyük hatalarımızdan biri dil davasını, düşünce davasından ayrı bir mesele gibi ele almak olmuştur.*" Safa (1950)

Peyami Safa'nın yabancı kelimeler karşısındaki tutumu, körü körüne bir bağlılıktan veya düşmanlıktan çok bilimsel, dolayısıyla tarafsız bir tutumdur. Onun itiraz ettiği noktalardan biri karşılığı bulunabilecek bir yabancı kelimeyi ithal etmektir: "*...karşılığı bulunabilecek bir yabancı kelimeyi Türk lügatine sokmak Türkçe'nin kendi kaynaklarıyla zenginleşmesi ve tekâmül etmesi kabiliyetini bıçaklamaktadır.*" Safa (1939a)

Peyami Safa, her meselede olduğu gibi, dil münakaşasında da aşırılıktan uzak durulmasını istemektedir:

Aşırı yabancı kelime düşmanlığı nasıl bir dil taassubu ise, Türkçe karşılığı bulunan veya bulunabilecek olan yabancı kelime hayranlığı da züppeliktir. Zaten bu memleket ne çekmiş ve çekiyorsa softa ve züppe kafası yüzünden çekmiyor mu? Safa (1958a)

Peyami Safa'nın, yabancı kelimeler karşısındaki birleştirici ve bilinçli tavrını göstermesi bakımından alıntılatacağımız şu cümleler onun konu üzerindeki hassasiyetini daha net çizgilerle ortaya koyacaktır:

Bu münakaşada belki yarımşar yarımşar, fakat herkes haklıdır. İçinde yabancı kelime olmayan tek bir medenî lisan yoktur; yabancı kelimedenden korkmayalım. Fakat yabancı kelimelere kapılarını ardına kadar açmış tek bir medenî lisan da yoktur. Lisanın kapıları önüne kontrol koyalım. Bu kontrol, ne maarif müfettişidir, ne de dil kurumu üyesi. Bu kontrol Türk sanatkarının zevkidir: Ona güveniniz. Safa (1999, s. 71)

Peyami Safa'nın yabancı kelimelere karşı gösterdiği bu hassasiyet, onu muhafazakârlıktan, kendi tâbiriyle "dil otarşisi"nden kurtarmıştır. O, fazla yabancı kelime kullanmaktan kendini men etmesini bildiği gibi, "mâna inceliklerini bile bile fedâ etmemek" için romanlarında yabancı kelimelere yer vermekten de kaçınmamıştır. Safa (1955) Bu bakımdan Peyami Safa'nın, dengeli, uyumlu ve gelişime açık olmakla beraber Türkçeyi de değerli gören bir bakış açısına sahip olduğunu söyleyebiliriz. O, gösteriş ve kompleks yüzünden yabancı kelime kullananları züppelikle, körü körüne "medeniyet trenini" Safa (1999, s.58) kaçırana da softalıkla nitelendirmiştir. Safa (1958b)

Terimler

Peyami Safa, terim kargaşalığının ana sebebi olarak eğitim kurumlarının sistemsiz oluşunu gösterir. O terim meselesinde ana dille mektep, hayat diliyle mektep, kültür diliyle mektep ve neticede mekteple mektep arasında bir alanın aranması ve bir birliğe varılmasını ister. Çünkü bu birlik olmadığı için liseden üniversiteye geçen öğrenci ya tıp fakültesinde olduğu gibi Lâtince terimlerle ya da edebiyat fakültesinde olduğu gibi Arapça, Farsça, Latince, Fransızca, Yunanca ve Türkçeden mürekkep ıstılahlarla karşılaşmaktadır. Bütün bu terim karmaşasının giderilmesi Safa'ya göre sistemin yeni baştan yapılandırılmasıyla mümkündür:

...ve bunu kuracak, mütehasıs ,devamlı her mektebin, her maarif müessesesinin murahhaslarından mürekkep, vekilin kaprislerinden ve politika tesirlerinden azâde, seçim yoluyla iş başına gelmiş, devresi bitmedikçe azlolunmayan adamları yan yana getirmiş, büyük bir maarif meclisidir. Safa (1939b)

Peyami Safa, Türkçe'deki terim kargaşalığının sona ermesi için Batı terminolojisinin (Greko-Latin milletlerinin ortak sistemi) kabul edilmesini önermektedir. Safa, evvela terimleri sınıflandırmakla meseleye yaklaşıyor. Safa'ya göre terimler kullanımları itibariyle üçe ayrılırlar: İlim dilinde kullanılanlar (ekolali,gnostik,lojistik,psikofizik vb.), hem ilim hem hayat dilinde kullanılanlar (ruh, tecrübe, vaka, irâde vs), hem ilim dilinden hem de müşterek dilden farklı olanlar.(mefhum kelimesi gibi.) Safa'ya göre ilim terimleri Greko-Latin kültürüne mensup olan Batı milletleri tarafından ortak kullanıldığından biz de bu terimleri benimsemek zorundayız. Hem ilim hem de ortak dilde kullanılan kelimeler ise, hayatın dili olmadan, hayatın diline

yerleşmeden ilim diline sokulmamalıdır. Çünkü Safa'ya göre takip edilecek prensip önce hayat, sonra mektep şeklinde olmalıdır. Müşterek dilin ve ilim dilinin dışında olanlar ise (ruh / ruhiyât gibi), mesela ruhiyat şeklinde değil, psikoloji şeklinde kullanılmalıdır. Safa (1939c)

Peyami Safa'nın gramere ait terimlerle ilgili tespitleri de oldukça önem taşımaktadır. Peyami Safa, öncelikle gramer terimleriyle ilgili "an'aneçiler, itidalciler, Latince ve Yunanca taraftarları, öztürkçe taraftarları ve te'lifçiler" olmak üzere beş ayrı iddia grubunun bulunduğuna değiniyor ve Fransa'da, bütün terimlerde olduğu gibi, gramer terimlerinin de Latince ve Yunanca'dan alındığını belirtiyor. Safa'ya göre Fransa'da Latince ve Yunanca dersler verilmek sûretiyle öğrencinin bu terimlere karşı duyduğu yabancılaşma hissi de engellenmiş olmaktadır. İngilizce ise Latince'den kırma bir dil olduğu için terimlerini zaten oradan almaktadır. Almanya'da da durum bundan farklı değildir. Macaristan ve Finlandiya'da ise Latince ve Yunanca terimleri kendi dilleriyle karıştıran te'lifçi bir yol izlenmektedir. Safa (1941a)

Peyami Safa, çeşitli ulusların gramer terimleriyle ilgili tutumlarını izah ettikten sonra özelde gramer terimleri, genelde ise bütün terimleri yukarıdaki üç çeşit sınıflamadan farklı olarak iki ayrı gruba ayırıyor: Bunlar "yarım terimler" ve "tam terimler" dir. Yarım terimler, hem hayat hem de ilim dilinde kullanılanlardır. (isim, âhenk, mâzi, istikbâl, mâlum, meçhul, hayat, ruh, cemiyet, tabiat, tecrübe vs.) Tam terimler ise yalnız ilim dilinde kullanılanlardır. (mef'ulün anh[ablatif], mücerred[nominatif], müpteda[süje] vs.) Yarım terimlere, Türkçe karşılıklar aranmasını tavsiye eden Peyami Safa, karşılık bulunamadığı takdirde Arapçalarının kullanımında sakınca görmez. Fakat tam terimlerin, mutlak surette Latin köklerine sadakati şarttır.

...ilmin mefhumları, onun tekâmül tarihine sınıksız müstakil bir mânaya sahiptirler. Mesela bir felsefecinin 'idealizm' kelimesini duyunca Eflatun'u hatırlamaması kâbil değildir; bu mefhum Eflatun'dan Hegel'e kadar idealist düşünce soyunun bütün merhalelerini içine alır... Etimolojik tedâi kâfi değildir. Mesela 'mefkurecilik' sözü bize fikir kökünü hatırlatabilir, fakat idealizm felsefesi hakkında hiçbir tarihi hatıra vermez. Safa (1941a)

Peyami Safa, tam terimlerin ise -ilimde tercümece cevaz verilmez-prensibinden hareketle ortak medeniyet dilinden alınmasını öngörmektedir. Safa (1999, s.248)

Harf Devrimi

Peyami Safa, başlangıçta Harf Devrimine karşı ciddî bir muhalefet göstermesine rağmen söz konusu değişimden sonra geriye dönüşün imkânsız olduğunu görmüş ve hatta okullar için gramer kitapları dahî yazmıştır.(Ayvazoğlu, 1998) Buna rağmen Peyami Safa, okullarda Latin harflerinin yanı sıra Arap harflerinin de okutulması taraftarıdır. Bu düşüncesinin temelinde ise kültürün devamlılığı fikrine inanmış olması vardır.

Almanya’da Latin harfleriyle birlikte Alman Gotik harfleri de öğretilir ve bunu bir gerilik(irtica hareketi) saymak hiçbir Alman’ın veya başka bir medenî millet mensubunun hatırından geçmez. Bizdeki devrim yobazlığının eşine cihanda rastlanmaz.Gençlere dünyanın hayran olduğu, Rusya’da heykeli dikilen Fuzûlî’yi aslından mı okutmak istiyorsunuz?Mürteçisiniz. Türk tarihinin en büyük faslı olan Osmanlı tarihinin başlıca eserlerini mi okutmak istiyorsunuz? Mürteçisiniz.. Devrimbazlar mugalata yapmasınlar. Latin harflerini atıp Arap harflerini getirmek istemiyoruz. Üniversitelerimizde okutulan Arap harflerini ve Osmanlıca’yı liselerimizde de öğretilmelerini istiyoruz. Buna Türk kanunları engel değildir. Akıl kanunları da bunu emrediyor. Safa (1999, s.254)

Peyami Safa, Arap harflerini öğrenmeyi ilimde derinleşmenin ilk ve temel adımlarından biri olarak görür. Ona göre “*Arap harfi bilmeyen bir genç için Türk tarihinde ve Türk edebiyatında orta seviyeyi bulacak kadar derinleşmek imkânsızdır.*” Safa (1999, s.54)

Devlet cemiyetin şuurunu ve iradesini kendisinde uzuvlaştırır. Onun müdahalesi dışarıdan içeriye, bir yabancımanın kâhyalığı değil, cemiyetin kendi içinden, kendi kendisi üstüne yaptığı samimi bir tesirdir. Uzwî istifayı kolaylaştırmak için cerrahın ve nebatî istifayı kolaylaştırmak için ormancının,bahçıvanın müdahalesi ne kadar zaruri ise, içtimâî istifayı kolaylaştırmak için de devletin karışması o kadar gereklidir. Safa (1941b)

Öztürkçe

Harf devriminin tabî neticesi olarak dilimizin, Arapça ve Farsça kelimelerden mümkün olduğunca ayıklanmasına çalışıldı ve atılan kelimelerin yerine öztürkçe karşılıklar bulma yoluna gidildi. Ancak söz konusu uğraşıda o derece ileri gidilmişti ki Atatürk bir bakıma bu aşırılığı engellemek için Güneş-Dil Teorisi’ni ortaya atmak zorunda kaldı. Fakat Atatürk’ün ölümünden sonra Dil Kurumu, adeta zaptedildi ve dil istismarcıları 1980 yılına kadar, kendi fikirlerinin dışında olanları ya istifaya zorlayarak yahut da zor kullanarak Kurum’dan uzaklaştırdı. Aralarında Fuat Köprülü, Halide Edip, Yahya Kemal, Hüseyin Cahit gibi insanlar istifa ederek Kurum’dan ayrılırken, Falih Rıfkı, Halit Fahri, İsmail Habib Sevük, Ahmet Cevat Emre, Besim Atalay, Tahsin Banguğlu, Abdülkadir İnan, Ahmet Temir, Ali Fehmi Karamanlıoğlu, Muharrem Ergin, Faruk Kadri Timurtaş, Talat Tekin, Osman Nedim Tuna, Necmettin Hacıeminoğlu ve Peyami Safa gibi yazar, dilbilimci, akademisyen, genç yaşlı herkes Kurum’dan atılmış, istifaya zorlanmış veya pasif hale getirilmişti.(Muallimoğlu,1999)Peyami Safa da Türk Dil Kurumu’ndan uzaklaştırılmıştır; çünkü o, temelde öz bir dilin olamayacağı fikrindedir. Safa’ya göre öz dil olmadığı için öztürkçe de yoktur. “*Milletler arasında zaruri kültür mübadeleleri neticesinde her dil yabancı dillerden kelime almıştır. Her dil mürekkeptir.*” Safa (1958a) Öztürkçe’nin bir hayal olduğu anlaşılmıştır. Çünkü Arapça ve Farsça kelimelere yeni karşılıklar bulunamadığı gibi, uydurulanlar da yaşamamıştır. Safa (1958c)

Peyami Safa, her şeyden önce öztürkçe meselesinde de metot üzerinde bir yanlışlık olduğu kanısındadır. Çünkü eğer öztürkçecilik savunulacaksa bu gazete sütunlarında değil, ihtisas dergilerinde savunulmalıdır. Yani bu fikrin pratiğe geçmeden önce, araştırmalarla temellendirilmesi gerekirken, öztürkçeciler fikirlerini sağlam bir zemine oturtmadan, örneklerini- üstelik gazete sayfalarında -verme yoluna gitmişlerdir. Zaten ortaya atılan birçok öztürkçe kelimenin etimolojiye ve gramere aykırı olduğu da tespit edilmiştir. (Toker,1984)

Dil Devriminden sonra tasfiyecilik başladığından uydurulan kelimelerin fazla yaşamadığını görüyoruz. Uydurmacılık da zaten bu yüzden başlamıştır. Uydurmacılık diyoruz; çünkü önerilen kelimeler bundan öte bir şey ifade etmiyordu. Aslında Türkçe, matematiksel prensiplere sahip/formüle bir dil mâhiyetindedir. Yani köklere getirilecek ekler vasıtasıyla uzun ömürlü ve gramer bakımında doğru kelimeler türetilebilir. Fakat Kurum'u adeta işgal edenler bu iş için hem ehliyetsiz insanlardı, hem de baştan savma bir uğraşı içindeydiler. Bu yüzden Genç Kalemler'le başlayan sadeleşme hareketi bir yandan Türk dilini fakirleştirip ve Türk edebiyatını basitleştirirken, diğer yandan yeni kelimeler uydurmak sûretiyle Türkçe, ne idüğü belirsiz bir dil hâline getiriliyordu. Peyami Safa, bu uydurma cereyanının ileride nasıl tehlikeli sonuçlar doğuracağını şu cümlelerle ifade etmiştir:

Bazı yazıcılar, mesela 'icâp ettiği' veya 'lâzım geldiği' sözünü kullanmamak için 'gerekeştiği' gibi aykırı neolojizmler uyduruyorlar. Daha beteri var: Şimal Türklerinin aramızda hiç duyulmamış, lehçemize ve şivemize uymayan, bize Japonca'dan daha yabancı sözlerini tereddüt etmeden dilimize sokmak istiyorlar. (Safa, 1997)

Aslında öztürkçe savunucularının pek çoğu tarihe ve geleneğe cephe almış insanlardı. Tarihten ve gelenekten uzak uydurma bir "*istikbâl tasavvuru*", Mehmet Kaplan'ın tespitiyle onları mâziyi inkâr etme yoluna götürmüştü. (Kaplan, 1997) Bu yüzden Dil devrimi temel maksadından uzaklaştırılmış ve uzun yıllar boyunca istismar edilmiştir.

ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Peyami Safa, dile ait problemlerin çözümünde edebiyatçılara daha fazla yer verilmesini istemektedir. Safa'ya göre edebiyatçılar, dilcilerin araştırmalarından çıkacak neticeyi beklemek yerine bizzat meseleye müdahale etmelidir.

Kelimeleri yaratan ve onları yaşatan sanatkar olduğu için dilcinin rolü, edebiyatçının bulduğu, sevdiği,kullandığı ve içine taze bir hayat üflediği dili muayene ettikten sonra kaidelerini tespit etmektir.Zira kâideden hayat değil, hayattan kâide çıkar... Edebiyatçının zevkiyle dilcinin ilmini biraraya getiren bir prensip anlaşmasından sonra, inşâ ve tasfiye işi, kuru bir kâidecilikten diri bir seçiciliğe ve yaratıcılığa doğru daha büyük bir hızla tekâmüle devam edecektir. Safa (1938b)

Peyami Safa, dille ilgili problemlerin çözümünün zamana yayılması görüşündedir. Ona göre alelacele ve üstünkörü kararlar yanlış neticeler doğurabilir. Zira cemiyete ait kurumların başında “lisân” gelir ki baştan savma, hızlı ve aceleci kararları bünyesi itibariyle reddeder. Safa (1939d)

Bir ‘paradoks’ gibi görünür ama, hakikatin ta kendisidir: Dil işinde hızlı gitmenin en büyük şartı yavaş gitmektir. Bu o kadar böyledir ki, tekâmülün ritmine uyarsak, birkaç yıl sonra geriye baktığımız zaman büyük bir mesafeyi ışık hızıyla aştığımızı göreceğiz. Çünkü ferdi hayatımız içinde bize yavaş ‘gelen’ şey, çok defa, millî zaman ve tarih içinde, ancak mâziye geçtikten sonra idrak edebileceğimiz bir çabukluğun sırrını taşır. Safa (1999 s. 110)

Peyami Safa, dil işindeki bu dengeli tutumun metodunu da belirliyor ve her şeyden önce “sistem”in değişmesi gerektiği üzerinde duruyor. Safa (1939b) Safa’ya göre bunun yolu, ayrıntılarda boğulmakta değil, bütün’den parçaya doğru bir onarımda saklıdır.

Mekanik bir teşkilâtın yerine canlı bir taazzuvu koyabilmek için makinede olduğu gibi parçaları yan yana koyarak bütünü aramak değil, uzviyetin teşekkülünde olduğu gibi (ana rahmindeki çocuğu düşününüz.) evvela bütünün çatısını kurduktan ve kalbini işlettikten sonra parçaların gelişmesini temin etmek lâzım geliyor. Safa (1940)

Peyami Safa, bütün bunların gerçekleşmesi için bir “akademi”nin varlığını zorunlu görür. O, dil’le ilgili problemlerin çözümünün bu akademi vasıtasıyla gerçekleşeceğine inanır.

Akademi, dil ve edebiyat arasındaki münasebeti hem şuurlandırmamıza hem de teşkilatlandırmamıza yarayacaktır. İtiraf edelim ki, şuur henüz pek eksiktir ve edebiyatımız da bugün çektiği kıymet anarşisi ve disiplinsizlik çilesine karşı koyacak bir teşkilâtın mahrumdur. Safa (1999 s. 137)

Dilciler ve edebiyatçıların hem kendi içlerinde hem de birbirleriyle anlaşamamalarının temelinde onları biraraya getirecek bir akademinin yokluğu olduğunu söyleyen Safa, akademinin varlığıyla hem bu ihtilafların biteceğini hem de lisan davasında meydana gelen bu birliğin dildeki kargaşalığa ve ikiliğe son vereceği fikrindedir.

Sebebi netice yerine koyan ezeli mantık hatasına düşmeyelim. Bizim Akademiye benzer bir teşekkülden mahrum oluşumuz, aramızda anlaşma olmadığı için değil, aramızda anlaşma olmaması, akademiye benzer bir teşekkülden mahrum olduğumuz içindir. Safa (1999 s. 26)

Peyami Safa’nın akademi fikrine son derece bağlı olduğunu ve dil’le ilgili problemlerin giderilmesinde akademiyi birincil ve kaçınılmaz bir gereklilik olarak kabul ettiğini söyleyebiliriz. Dil ve edebiyat meselelerinin “yetkili bir heyet” tarafından tartışılıp sonuca bağlanması için akademiyi ciddî bir ihtiyaç olarak gören Peyami Safa konu hakkında şunları söylüyor:

Bilhassa Türkiye gibi edebî opinyonun teşekkülüne müsait kültür çevreleri, klübü ve mahfilleri bulunmayan bir memleketteki akademi, edebiyatın ve dilin muhtaç olduğu disiplini getiren tek teşekkül olur. Hiçbir nesil, edebiyat ve dil arasındaki mümasebetlerin

koordinasyonunu sağlayan akademik bir topluluğa bugünkü kadar ihtiyaç duymamıştır. Safa (1999 s. 132)

SONUÇ

Sonuç olarak diyebiliriz ki Peyami Safa, Türk dilinin belli başlı sorunlarını makale ve fıkralarıyla gündeme getirmiş, bu sorunların çözümü için başta akademi fikri olmak üzere “esas” ve “usul” açısından çeşitli öneriler ortaya koymuş birisidir. Bu yönüyle Türkçenin müdafasında ciddi bir gayretin sahibi olan Peyami Safa, dil davasında aşırı muhafazakârlığa –kendi tabiriyle yobazlığa- düşmediği gibi, köksüz ve soysuz bir uydurma dile de prim vermemiştir.

KAYNAKÇA

AYVAZOĞLU, Beřir **PEYAMİ Hayatı Sanatı Felsefesi Dramı**, İstanbul 1998, s. 103.

KAPLAN, Mehmet, **Nesillerin Ruhı**, İstanbul 1997, s. 183.

ÖKSÜZ, Yusuf Ziya, **Türkçenin Sadeleşme Tarihi Genç Kalemler ve Yeni Lisan Hareketi**, Ankara 1995.

_____, “İlmi Terimler ve Halk Dili”, **Osmanlıca Türkçe Uydurmaca**, İstanbul 1999, s.193

_____, “Lisânın İstiklâli”, **Osmanlıca Türkçe Uydurmaca**, s. 35

_____, “Dilimize İftira Edenler” **Osmanlıca Türkçe Uydurmaca**, s.13.

_____, “Yabancı Kelimelerden Korkumuz”, **Osmanlıca Türkçe Uydurmaca**, s. 71.

_____, “Niçin mi”, **Osmanlıca Türkçe Uydurmaca**, s. 58.

_____, “Türkçe ’nin Hastalıkları”, **Osmanlıca Türkçe Uydurmaca**, s. 248.

_____, “Arap Harfleri”, **Osmanlıca Türkçe Uydurmaca**, s. 254

_____, “Arap Harfleri” **Osmanlıca Türkçe Uydurmaca**, s. 54

_____, “Seve Seve, Azar Azar, Yavaş Yavaş”, **Osmanlıca Türkçe Uydurmaca**, s. 110.

- _____, “Akademi, Evet Akademi!”, **Osmanlıca Türkçe Uydurmaca**, s. 137
- _____, “Akademi” **Osmanlıca Türkçe Uydurmaca**, s. 26.
- _____, “Bir Akademi Lüzum ve İmkânı”, **Osmanlıca Türkçe Uydurmaca**, s.132.
- _____, “Sâde ve Basit”, **Cumhuriyet**, 14 Eylül 1932a.
- _____, “Türkçe'nin Karışıklığı”, **Cumhuriyet**, 5 Mayıs 1932b.
- _____, “Fransızca Konuşan Veznedar Bayan”, **Cumhuriyet**, 4 Ekim 1938a.
- _____, “Dilciler ve Edebiyatçılar”, **Cumhuriyet**, 27 Eylül 1938b.
- _____, “Yanaşma Kelimeler”, **Cumhuriyet**, 1 Temmuz 1939a.
- _____, “Terim Rezaleti”, **Cumhuriyet**, 15 Aralık 1939b.
- _____, “Gene Terim Bahsi”, **Cumhuriyet**, 16 Aralık 1939c.
- _____, “Telaşa Lüzum Yok”, **Cumhuriyet**, 22 Aralık 1939d.
- _____, “Bir Kelimenin İçindeki Dünya”, **Cumhuriyet**, 25 Temmuz 1940.
- _____, “Gramer Terimleri”, **Tasvîr-i Efkâr**, 16 Ağustos 1941a.
- _____, “Müdahalesiz Olmaz Fakat...”, **Tasvîr-i Efkâr**, 20 Kasım 1941b.
- _____, “Yazı Dili ve Konuşma Dili”, **Vakit**, 28 Eylül 1946.
- _____, “Aydın Dili”, **Ulus**, 8 Temmuz 1950.
- _____, “Dil Otarşisi ve Dil Yetersizliği”, **Türk Düşüncesi**, Cilt 4, S.24.1 Kasım 1955.
- _____, “Dilde Özleşmenin Hudutları”, **Milliyet**, 4 Nisan 1958a.
- _____, “Yabancı Kelime Suistimali”, **Milliyet**, 13 Eylül 1958b.
- _____, “Okullarda Türkçe Felaketi”, **Milliyet**, 5 Nisan 1958c.
- _____, “Dil Münakaşaları”, **Toker Yayınları Edebi Heyeti** İstanbul 1984.
- _____, “Dil Değişmesinde İki Mesele” **Atatürk ve Türk Dili 2 Atatürk Devri Yazarlarının Türk Dili Hakkındaki Görüşleri**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1997